

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. II. De specie ad visionem beatificam concurrente

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

DISPUTATIO II.

De specie ad visionem beatificam concurrente.

Eclara^{ta} visionis beatificæ possibilitate, consequens est ut de principiis illam concurrentibus disputemus, & in primis de specie ad illam concurrente; deinde de lumine gloriæ ad illam requisito, de quo dicemus disputatione sequenti.

ARTICULUS I.

An detur, vel saltem sit possibilis in visione beatifica aliqua species impressa creata?

§. I.

Prænotanda ex Philosophia.

Notandum primò: Speciem intelligibilem se habere ut vicariam objecti, trahendo ipsum intentionaliter ad potentiam: & non solum se tenere ex parte potentie, tanquam determinationem, & complementum virtutis cognoscitivæ, vel per modum luminis eam confortantis, sicut communiter docent Philosophi in libris de anima contra Valqum, & Alarcon. Ratio est evidens, quia ex objecto & potentia paritur notitia, ut est commune proloquium ex Augustino desumptum; unde ad partem intellectualem verbi, necesse est quod aliquid loco objecti sit in potentia, sicut semen est loco generantis, ut pariatur fetus; objectum enim per se ipsum semper in ea esse non potest, ut constat: Ergo ad cognitionem requiritur species intelligibilis, tanquam vicaria ipsius objecti, seu ut præbens concursus objectivum; non verò per modum luminis confortantis potentiam.

Addo, quod cognitio fit trahendo res ad se, & conjungendo illas sibi; unde cum res materiales, per entitatem suam non possint intrare in potentiam, & illi uniri, indigent specie, ut illa mediante ei uniantur. Quamvis ergo species sit subjective in potentia, quatenus eam actuat & informat, illa tamen se tenet ex parte objecti, tanquam gerens ejus vices, & ut objectum illa mediante, possit informare, & actuare potentiam, eamque ad partem intellectualem verbi fecundare. Quod ut fiat evidentiùs,

Notandum secundò ex D. Thoma in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 1. ad 15. & quodlibet. 7. quæst. 1. art. 1. quod triplex potest esse similitudo in potentia cognoscitiva, respectu objecti. Prima se tenet ex parte potentie, & nihil est aliud quam virtus, seu proportio & efficacia potentie ad efficiendam cognitionem circa tale vel tale objectum. Unde idem S. Doctor hic art. 2. dicit quod lumen gloriæ confortans intellectum ad videndum Deum, est aliqua similitudo ex parte visive potentie. Secunda est ex parte ipsius objecti, impressa tamen potentie; & non est aliud quam representatio, seu species, quæ objectum redditur intelligibile, & unitum potentie, ut ex ipso & potentia pariatur notitia. Tertia similitudo est ex parte medii, quæ non est aliud quam res aliqua priùs cognita, in qua, vel ex qua devenitur ad aliam: sicut in speculo, vel imagine priùs cogni-

Tom. I.

ta attingitur res representata. Et licet verbum seu species expressa etiam habeat rationem imaginis, tamen non habet rationem medii priùs cogniti, seu medii objectivi, sed formalis: eò quod informet intellectum ex parte termini cogniti, & informando representet. Unde computatur à D. Thoma cum secundo medio tanquam medium cognoscendi quo, ut ipse loquitur quæ 1. 4. de verit. art. 2. ad 3.

Norandum tertio, vel potius supponendum ex libris de anima, quod species lapidis v. g. quæ intellectus constituitur in actu ad intelligendum lapidem, continet in se formam & naturam lapidis, eandem realiter cum illa quæ in lapide invenitur; non quidem sub modo naturali (hoc enim est impossibile, ut constat) sed intelligibili, & representativo.

Hæc suppositio, quæ est fundamentum plurimam quæ infra dicemus, probatur primo ex D. Thoma 2. de anima lect. 24. & 7. Metaph. lect. 6. ubi dicit speciem rei intellectæ esse quidditatem ejus, & 4. contra Gent. cap. 14. ait quod verbum nostri intellectus, ex ipsa re intellecta habet ut intelligibiliter eandem numero naturam continet: Ergo species residens in intellectu est ejusdem nature cum re intellecta, non in esse naturali, sed intelligibili, & intentionali.

Probatur secundo ratione: Omnis representatio videtur vel in continentia eminenti obiecti representati, ut contingit in essentia divina, quæ representat creaturas, quia illas eminenter continet: vel in dependentia ab objecto representato, ob quam effectus suam causam representat: vel in convenientia formali. Sed species representat suum objectum, & non ratione continentie eminentialis: species enim quæ est accidens, non continet eminenter substantiam: nec ratione solius dependentie, alias habitus essentiales in intellectu, essent species obiectorum: Ergo ratione convenientie in forma representata: Sed non ratione convenientie analogicæ, alias representaret solum gradum analogicè communem; nec ratione convenientie genericæ, alias solum representaret genus: Ergo ratione convenientie specificæ, & consequenter species representans hominem, in esse intelligibili est ejusdem speciei cum homine, vel potius ipsa hominis species, seu quidditas.

Confirmatur: Species quidditativa hominis, est in esse intelligibili ipse homo representatus: Ergo species representans hunc hominem, est hic homo numero in esse intelligibili, & consequenter hic numero homo est in esse intelligibili idem realiter cum specie representativa illius.

Confirmatur amplius: Imago artificialis hominis, cum illo convenit in figura, & imago naturalis in substantia; ut patet in filio, qui est imago naturalis patris: Ergo etiam imago intentionalis hominis, qualis est species, debet cum illo in essentia convenire, cum sit illius imago quoad essentiam.

Dices primò: Albedo & nigredo sunt formæ inter se contrariæ, nec in gradibus intensis possunt simul in uno subiecto existerè: Sed species albedinis, & species nigredinis sunt simul in eodem intellectu: Ergo species albedinis non est ejusdem quidditatis cum illa, & idem de specie nigredinis.

Respondeo distinguendo Majorem: Sunt formæ inter se contrariæ, sub modo essendi natura-

R

li

li, concedo: sub modo essendi intelligibili, & intentionali, nego. Et concessa Minori, distinguo consequens distinctione Majoris: Ergo species albedinis non est ejusdem quidditatis cum illa: in esse naturali, concedo: in esse intelligibili & intentionali, nego.

8 Dices secundò: Species mensuratur ab objecto, & dicit relationem realem ad illud: Sed mensuratum distinguitur realiter à mensura, & terminus à relatione: Ergo species realiter distinguitur à natura, & quidditate objecti quod representat, ac proinde falsum est, quod species sit natura, & quidditas objecti representati.

Confirmatur: D. Thomas infra quæst. 42. art. 1. ad 4. negat relationem realem æqualitatis inter divinas personas, quia essentia quæ fundamentum est æqualitatis, una & eadem est in tribus personis: Ergo similiter, si eadem natura & quidditas sit in specie, & in objecto quod representat, illa non poterit dicere relationem similitudinis ad objectum.

9 Ratione hujus argumenti, quidam existimant quòd relatio similitudinis, quæ species ad objectum refertur, non est realis, sed rationis, sicut relatio æqualitatis, quæ est inter personas divinas. Sed melius responderetur, quod ut species mensuratur ab objecto, & dicat ad illud relationem realem similitudinis, non requiritur quòd ab illo distingatur realiter in natura & quidditate; sed solum in modo habendi naturam in esse intentionali, qui distinguitur à modo naturali, sub quo in ipso objecto invenitur: non enim fundat relationem illam, natura ut præcindit ab illis modis essendi, sed prout illis affecta, & modificata. Ex quo patet responsio ad confirmationem, concessio enim Antecedente, neganda est Consequencia, & paritas. Ratio discriminis est, quia essentia, quæ est fundamentum æqualitatis divinarum personarum, non habet in illis diversum modum essendi; sicut habet natura & quidditas, prout continetur in specie, & prout est in objecto, per illam representatò.

10 Ex his intelliges dictum Aristotelis 3. de anima textu 37. dicentis animam esse quodammodo omnia: quia scilicet ratione specierum intelligibilium, in se continet naturas & quidditates omnium rerum, non in esse naturali, sed intelligibili, & intentionali. Cui etiam concordat celeberrimum illud dictum Commentatoris, dicentis, *ex intellectu, & re intellecta fieri magis unum, quam ex materia & forma*. Materia enim non transit in formam, nec è contra forma in materiam, sed ex unione utriusque resultat tertium compositum: at verò ex specie in esse representativo considerata, & ex intellectu, non resultat unum tertium, sed potius intellectus transit in rem intellectam, mediâ specie intelligibili. Unde Aristoteles 3. de anima laudavit Anaxagoram, eò quòd dixerit intellectum nostrum esse immixtum omni esse specifico, ad differentiam puræ potentie in ordine naturali, quæ ratione suæ limitationis est quidem nata recipere omnem actum sui generis, non tamen alicui per identitatem admiscetur.

Adde, quòd cum ex una parte gradus cognoscendi, utpote immaterialior, superet gradum essendi entitativum, seu naturalem; & rursus ex alia parte, cognitio per se postulet unionem cum objecto; negari non potest, talem unionem debere esse multò perfectiorem, eâ quæ reperitur in ordine entitativo & naturali, inter materiam

A & formam, subiectum & accidentia. *Et aliter sentientes (inquit Cajetanus) nimis vilem faciunt naturam cognoscitivam: quòmodoquidem de eâ non aliter quam de rebus naturalibus iudicant.*

§. II.

Ostenditur Deum non videri à beatis, mediante aliqua specie impressâ creatâ.

Dico primò: In visione beata, nullam intervenire speciem impressam creatam. Ita communiter docent Theologi (excepto Egidio à Præsentatione) cum D. Thoma hic art. 2. & 3. parte quæst. 2. art. 3. ad 3. ubi sic habet: *Cognitio beata non fit per speciem que sit similitudo divine essentia, vel eorum que in divina essentia cognoscuntur, sed talis cognitio est ipsius divine essentia immediata, per hoc quòd ipsa essentia divina unitur menti beata, sicut intelligibile intelligenti*. Idem docet 3. cont. Gent. cap. 51. & in 4. distinct. 49. quæst. 2. art. 1. ad 1. 5. cuius verba infra referemus. Denique hanc doctrinam (ut dicit Egidius Romanus, in suo defensorio art. 1.) habuit S. Doctor divinitus inspiratum, & celestis revelatione confirmatam. Cum enim decessisset Frater Romanus Inquisitor Neapolitanus, qui ejus fuerat discipulus, eique post mortem apparuisset, ab ipso D. Thoma interrogatus, quomodo in Patria videretur Deus? Respondit his verbis Psalmistæ: *Sicut audivimus, ita & vidimus in civitate Domini virtutum*. Per hoc declarans, Deum eo modo videri à beatis in Patria, quo ab ipso D. Thoma audierat, dum ejus esset discipulus in via.

Eadem veritas hac ratione suadetur. Species impressa in visione beatifica superflua est: Ergo non datur. Consequencia patet, Antecedens probatur. Species impressa necessaria est ad suppleendum defectum objecti, quod secundum se non potest concurrere cum potentia ad intellectum sui, vel quæ non existit, vel quia remotum est, aut secundum se non est intelligibile, propter suam materialitatem: Atqui nullum horum habet locum, in proposito; nam Deus est existens necessariò, intimè præsens intellectui beati, & summe immaterialis, ac proinde perfectissimo modo intelligibilis: Ergo species impressa in visione beatifica superflua est.

Confirmatur: Ob eandem rationem superflua est Angelo species accidentalis ad sui cognitionem, nam substantia ipsius, ex communi sententia, quia est intimè præsens, & immaterialis, supplet vices speciei; & idem dicunt quidam recentiores de lumine respectu oculi, & de qualitibus sensibilibus respectu tactus, nempe quòd seipsis, sine specie moveant ad sensationem, quia habent sufficientem præsentiam, & unionem, ac proportionem cum potentia. Adde quòd, essentia divina potest seipsa præstare (seclusis imperfectionibus informationis & inharrentiæ) id totum quod facit species impressa creatâ, ut infra ostendemus: Ergo illa est superflua.

Probatur secundò conclusio: Si daretur in visione beatifica aliqua species impressa creatâ, vel illa produceretur necessariò à Deo, vel liberè; Neutrum dici potest: Ergo non datur. Minor quantum ad primam partem est certa, nullus enim datur effectus ad extra, qui necessariò à Deo procedat. Probatur verò secunda pars: illa species emanaret à Deo secundum suam

suam essentiam, ut est radix attributorum, & ut prævenit voluntatem, & omnipotentiam: Ergo emanaret ab ipso necessario, & non liberè. Antecedens est certum, quia species emanat à suo objecto formali; objectum autem formale visionis beatificæ, est essentia divina, ut radix attributorum, ut infra ostendemus. Consequentia autem probatur: Illud quod emanat ab aliqua ratione in Deo, præveniente voluntatem, est necessarium: sic scientia simplicis intelligentiæ, & juxta Adversarios, scientia media, necessaria est, saltem ex parte subjecti, quia prævenit voluntatem: Ergo si species illa emanaret ab essentia Dei, ut est radix attributorum, & ut prævenit voluntatem, necessario, & non liberè, à Deo procederet.

Confirmatur: Hæc emissio, specierum in objectis productivis illarum, est necessaria, quia illæ se habent ut affectiones naturæ, & ut proprietates, ac veluti quædam semina, quibus sui cognitionem nata sunt parere, sicut per semen naturale producunt simile: Ergo illa species representativa Dei, esset affectio, proprietas, & semen Dei, & consequenter naturaliter produceretur, sicut proprietas, & semen. Hæc conclusio magis constabit ex dicendis sequenti.

§. III.

Impossibilitas eiusdem speciei demonstratur.

16 Dico secundo: Non posse dari speciem impressam creatam, quæ Deum clarè & intuitivè repræsentet. Est contra Suarezem, Vazquezem, Molinam, & alios recentiores: est tamen D. Thomæ locis supra citatis, ubi impossibilitatem talis speciei, variis rationibus demonstrat.

Prima, quæ habetur quodlibeto. 7. quæst. 1. art. 1. & 1. cont. Gent. cap. 46. potest sic proponi. Effectus formalis speciei impressæ, est reddere objectum proximè intelligibile: Sed repugnat Deum fieri proximè intelligibile, per aliquam formam creatam, & à se distinctam: Ergo repugnat dari speciem creatam, clarè & intuitivè Deum repræsentantem. Major est certa, & constat ex supra dictis: Minor verò probatur. Illud quod est per se intelligibile, imò & sua intelligibilitas, non potest fieri intelligibile per aliquid aliud: At Deus per se intelligibilis est, imò & sua intelligibilitas, cum sit actus purus in ratione intelligibilis, & infinite immaterialis: Ergo non potest fieri intelligibilis, & visibilis ut est in se, per aliquam formam, & speciem intelligibilem creatam. Minor constat, Major autem variis exemplis declaratur. Quia enim lux seipsa visibilis est, & ratio videndi objecta, non potest fieri visibilis per aliam formam à se distinctam. Quia albedo seipsa est alba, non potest fieri talis per aliam qualitatem. Quia unio est ratio conjungendi extrema, non potest uniri per aliam unionem, sicut nec existentia fieri existens per aliam existentiam; alioquin daretur processus in infinitum, & illud quod est tale per essentiam, fieret tale per participationem, quod implicat. Ergo similiter cum essentia divina, sit ipsa lux increata, & ipsa intelligibilitas, & visibilitas per essentiam, non potest fieri intelligibilis, & visibilis per aliquam formam, seu speciem à se distinctam.

17 Confirmatur: Eadem est ratio proportionaliter de intelligibilitate, ac de intellectualitate: Sed quia Deus est prima intelligentia, non po-

A test fieri intelligens per aliud à se: Ergo similiter, quia est prima intelligibilitas, non potest fieri intelligibilis, & visibilis ut est in se, per aliquid à se distinctum.

Dices: Hoc argumentum probare quidem, 18 essentiam divinam non posse fieri intelligibile, & visibilem intellectui divino, & increato, per aliquam formam, aut speciem à se distinctam: non tamen demonstrare, quòd illa non possit fieri intelligibilis, & visibilis intellectui creato, per aliquid à se distinctum. Licet enim divina essentia sit ex se intelligibilis, imò & sua intelligibilitas, est tamen improporcionata, respectu intellectus creati, propter summam & infinitam ejus intelligibilitatem, ac proinde potest, & debet, per aliquam speciem creatam reddi proportionata, & intelligibilis ab intellectu creato.

B Sed contra: Quòd aliquod objectum per se 19 intelligibile, ratione suæ eminentiæ sit improporcionatum seu superexcedens respectu alicujus potentia, non arguit addendum esse aliquid ipsi, per quod fiat intelligibile, sed solum ponendum esse aliquid in potentia, quo confortetur, elevetur, & fiat potens ad illud cognoscendum. Sicut ex eo quod Sol ratione sui splendoris, sit objectum improporcionatum, & superexcedens respectu oculi noctuæ, non sequitur aliquid ponendum esse in Sole, per quod fiat ei visibilis, & proportionatus, sed solum debere poni majorem virtutem, & efficaciam in potentia viliva noctuæ, per quam roboretur & fiat potens ad videndum Solem. Unde ex eo quòd Deus sit objectum improporcionatum respectu intellectus creati, non sequitur divinam essentiam debere, vel posse fieri proportionatam per aliquam speciem creatam, sed tantum, intellectum creatum, mediante lumine gloriæ, debere confortari, & elevari ad ejus visionem.

§. IV.

Exponuntur aliæ rationes D. Thomæ.

D PRæter rationem jam explicatam, tres alias 20 adducit S. Doctor hic art. 2. quæ breviter exponenda sunt. Prima sub his terminis ab illo proponitur. Sicut dicit Dionysius 1. de divin. nominibus. *Per similitudines inferioris ordinis rer. in nullo modo superiora possunt cognosci, sicut per speciem corporis non potest cognosci essentia rei incorporea: multo igitur minus per speciem creatam quamcunque, potest essentia Dei videri.* Pro cuius explicatione,

21 Norandum primo: Speciem non debere ita esse ejusdem ordinis cum objecto, ut cum eo conveniat in gradu perfectionis specifico; contingit enim sæpe, objectum ejus esse substantiam, speciem verò illud repræsentantem, esse accidens, ac proinde imperfectiorem suo objecto; sed quia ad minus debet cum objecto in gradu immaterialitatis convenire, non quidem specifico (constat enim speciem, quæ Angelus inferiori superiorem cognoscit, excedi hoc modo in immaterialitate, ab Angelo quem repræsentat) sed generico: cum enim species impressa sit veluti forma, per quam ipsum objectum constituitur in ratione intelligibilis proximè, & intellectio fiat ratione immaterialitatis, species impressa aliquod objectum repræsentans, debet esse in eodem ordine, & gradu saltem generico immaterialitatis cum illo, vel in superiori. Unde non aliâ ratione, species entitative materia-

materialis, nequit representare objectum spirituale, nisi quia non gaudet eodem gradu immaterialitatis cum illo.

22 Notandum secundo, seu potius recolendum ex dictis art. i. præcedentis disputationis: quatuor esse ordines vel gradus immaterialitatis, rebus cognoscibilibus convenientes. Primus est rerum sensibilium, ut sunt in materia individuali, quarum immaterialitas consistit in quadam actualitate quam habent, sufficienti ad immutandum sensum. Secundus est quidditatum rerum materialium, quæ licet in re habeant esse in materia individuali, per intellectum tamen ab ea abstrahuntur. Tertius est rerum spiritualium, quæ habent esse omnino separatum à materia, non tamen à potentialitate, quales sunt Angeli. Quartus ejus entis quod non solum separatum est à materia, sed etiam à potentialitate, cujusmodi est solus Deus, qui est actus purus. His respondent quatuor alii gradus, vel ordines immaterialitatis specierum. Primus est specierum sensibilium, singularia materialia representantium. Secundus specierum à phantasmatibus abstractarum, representantium quidditates & naturas materiales à singularibus abstractas. Tertius specierum intelligibilium, quæ nullo modo sunt à phantasmatibus abstractæ, non tamen sunt actus puri, sed admixtam habent potentialitatem, quales sunt species quibus Angeli cognoscunt. Quartus ejus speciei, quæ omnino separata est à materia, & potentialitate, estque actus purus, qualis est divina essentia respectu intellectus divini. Cum ergo dicimus, speciem debere convenire cum objecto in gradu immaterialitatis, hoc ita intelligendum est, ut si objectum habeat immaterialitatem primi ordinis, etiam species primi ordinis immaterialitatem debeat habere, & sic de secundo, tertio, & quarto gradu: unde cum nulla species creata, vel creabilis possit ad quartum immaterialitatis gradum pervenire; alioquin esset actus purus, & suum esse per essentiam, sicut Deus, nulla potest dari species creata, quæ Deum quidditative representet.

23 Confirmatur primo: Quælibet species creata, vel creabilis, magis distat à Deo, quam species sensibilis à quidditate rei materialis, & quam species à phantasmatibus abstractæ, à quidditate, & substantia Angeli: Sed repugnat per speciem sensibilem cognosci essentiam & quidditatem rei materialis, & per speciem à phantasmatibus abstractam, quidditative videri Angelum: Ergo à fortiori repugnat, per aliquam speciem creatam Deum quidditative videri.

24 Confirmatur secundo: Species non minorem debet habere proportionem, nec minus convenire in gradu immaterialitatis cum re quam representat, quam potentia intellectiva cum objecto quod conaturaliter intelligit: unde sicut repugnat dari intellectum creatum, qui conaturaliter videat Deum; quia nullus intellectus creatus, aut creabilis, potest esse ejusdem immaterialitatis cum illo, ut art. i. disp. præcedentis, latè expendimus. Ita similiter, ob eandem rationem, implicat dari aliquam speciem creatam, quæ Deum quidditative representet.

25 Confirmatur tertio: Virtus proxima ad intelligendum, debet in eodem gradu immaterialitatis consisti cum natura intellectiva cujus est virtus: Ergo pariter virtus proxima quæ movetur intellectus ad intelligendum, debet esse in

A eodè gradu immaterialitatis cum objecto movente, cujus est virtus proxima: Sed species impressa est vis proxima objecti moventis potentiam ad sui intellectum: Ergo debet in eodem gradu immaterialitatis cum illo consisti. Unde sicut repugnat aliquem intellectum conaturaliter videre Deum, nisi sit actus purus, & suum intelligere; ita etiam implicat dari aliquam speciem quidditative Deum representantem, nisi similiter sit actus purus in esse intelligibili, ejusdemque immaterialitatis cum divina essentia, quod omni formæ creatæ, vel creabili manifestè repugnat.

Secunda ratio est, *Essentia Dei est ipsum esse eius, 26*
 Quod nulli formæ creatæ competere potest: Non potest igitur aliqua formæ creatæ, esse similitudo representans Dei essentiam. Vis hujus rationis fundatur in doctrina Aristotelis & Commentatoris, §. 1. exposita. Illi enim docent (ut ibidem ostendimus) species intelligibiles esse ipsas quidditates rerum, non quidem in esse naturali, sed in esse intelligibili. Sicut idea domus in mente artificis existens, & domus ad extra, licet habeant diversum modum essendi, habent tamen eandem formam domus; juxta illud quod docet Aristoteles 7. Metaph. & D. Thomas ibidem lect. 6. *Ex sanitate fieri sanitatem, & ex domo domum, ex ea quæ est sine materia, in anima existente, illam quæ habet materiam.* Licet autem species quæ est accidens, possit esse quidditas substantialis creata, in esse intelligibili; nulla tamen species creata potest esse essentia, & quidditas Dei, etiam in esse intentionali, & intelligibili. Tum quia nihil potest esse ejusdem cum Deo immaterialitatis. Tum etiam, quia nihil potest esse idem cum illo, nec habere cum eo univocam & atomam convenientiam, secundum aliquod esse reale, & non fictum: esse autem intentionale, & representativum in specie intelligibili, non est aliquid esse fictum, aut aliqua denominatio extrinseca, sed verum & reale esse intrinsecum, quod in immaterialitate fundatur: Ergo &c.

Ex his facile diluuntur instantiæ Adversariorum. In primis, enim facile responderetur ad id quod dicit Vazquez, factum esse quod species impressa debeat esse ejusdem naturæ cum suo objecto; quandoquidem objectum aliquando est substantia, & species illud representans accidens. Hac enim instantia procedit ex pura æquivocatione hujus Authoris, qui non distinguit inter esse entitativum, & intentionale, seu representativum speciei. Licet enim species & objectum non debeant esse ejusdem naturæ & quidditatis, in esse naturali & entitativo, ut constat in exemplo adducto: bene tamen in esse intelligibili, & representativo, cum species sit ejus similitudo formalis, & cum ex specie & objecto (ut dicit Averroës) fiat magis unum, quam ex materia & forma, ut antea declaravimus.

Patet etiam responsio ad id quod dicit Arrubal, nullum scilicet esse inconveniens, admittere quod species creata, in esse intelligibili & representativo, sit ejusdem naturæ cum Deo, quia ad id nihil aliud requiritur, quam quod representet ipsum ut in se est. Ut enim supra ostendimus, esse intentionale, seu representativum, in specie intelligibili, non est aliquid esse fictum, aut sola denominatio extrinseca, sed verum & reale esse intrinsecum, in immaterialitate fundatum. Unde cum repugnet aliquam

quam creaturam, convenire univocè cum A Deo in aliquo esse reali, & non ficto, & esse ejusdem immaterialitatis cum illo, implicat dari aliquam speciem creatam, quæ illum quidditative repræsentet.

Deniq; ex clusâ manet aliorum responsio, qui dicunt cum Vazque & Alarcon D. Thomam, vel solum negare similitudinem creatam, quæ se habeat ut medium prius cognitum, seu ut medium quod, non tamen speciem intentionalem, seu medium quo videatur. Vel si illam neget, eam solum negare de facto, non tamen de possibili. Unde dicit Alarcon tract. 1. de visione Dei disp. 3. c. 2. nu. 7. non esse assignabilem locum D. Th. ubi clare dicit impossibile esse hanc speciem.

Sed utrumq; facile confutatur: primum quidem, quia D. Thomas in 4. dist. 49. qu. 2. art. 1. ad 1. & quodl. 7. qu. 1. art. 1. distinguit triplex medium, scilicet medium *sub quo* ex parte potentia, medium *quo*, quod est species intelligibilis, & deniq; medium *in quo*, sicut speculum, in quo aliquid cognoscitur tanquam in re prius cognita. Et dicit, in visione beatica non dari secundum & tertium medium, sed solum inveniri primum, quod est ipsum lumen, quod dicitur similitudo ex parte potentia, ut explicat hic art. 2. Ergo expressè negat D. Thomas speciem intelligibilem in visione beata, & non solum medium in quo, seu prius cognitum. Præterea hic art. 2. ad 3. & tertio cont. Gen. cap. 5. 1. explicat quomodo essentia divina loco speciei aſtuet intellectum beati ad sui visionem: si autem solum incenderet negare similitudinem creatam, quæ se habeat ut medium prius cognitum, non autem speciem intelligibilem creatam, quæ est medium cognoscendi ut quo: ut quid explicaret, quod ipsa essentia divina habet rationem speciei, seu formæ intelligibilis, & quomodo? Similiter alia explicatio D. Thomæ evidenter est nulla: tum quia rationes D. Thomæ jam expostæ, probant implicare contradictionem quod Deus videatur per illâ. Tum etiam, quia quodl. 7. citato clare dicit esse impossibile dari intellectui creato talem similitudinem, quæ sit mediū *quo* respectu divinæ essentia. Idem docet 3. contra Gentes, c. 49. & hic art. 2. sæpe repetit, quod non potest dari similitudo ex parte objecti, per quam (ut ostendimus) significat speciem intelligibilem. Ex quo patet quàm parum sit verus status Alarcon in lectione D. Thomæ, & quàm falsum sit illud quod dicit, nimirum non esse assignabilem locum in D. Thomæ, ubi clare dicit impossibile esse hanc speciem.

29 Ultima ratio petitur ex eadem radice quâ aſtuetur, & fundatur in hoc quod si daretur aliqua species creata, quæ Deum ut est in se, repræsentaret, illa ex se & ex natura sua haberet vim repræsentativam extensivè infinitam: tum quia repræsentaret divinam essentiam, quæ est aliquid incircumscriptum, illimitatum, & continens in se supereminenter quidquid potest significari, vel intelligi ab intellectu creato. Tum etiam, quia quantum est de se repræsentaret totâ collectionem effectuum possibilem, quæ in divinâ omnipotentia continentur: cum enim talis species naturaliter & non liberè repræsentaret, ex se & ex sua natura non esset magis determinata ad repræsentandam unam ex creaturis possibilebus, quàm alterâ. Unde ex totâ illa collectione posset quamlibet repræsentare, & sic ex se, & ex sua natura haberet vim repræsentativam per-

tingentem ad omnes, ac proinde extensivè infinitam, cum effectus qui latent in divina omnipotentia, infiniti sint: repugnat autem aliquam speciem creatam habere vim repræsentativam infinitam; quia cum vis intentionalis & repræsentativa in specie, fundetur in ejus immaterialitate, sicut repugnat dari speciem creatam quæ sit infinita immaterialitatis, ita & quæ habeat vim repræsentativam extensivè infinitam. Unde D. Thomas 1. p. q. 77 art. 1. docet naturam angelicam, v.g. Gabrielis, non posse deservire per modum speciei ad omnium rerum intellectionem; quia cum limitata sit, nequit in esse repræsentativo omnia continere.

§. V.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primo cum Egidio à Præsentatione contra primam conclusionem, in qua dicimus in visione beata nullam de facto intervenire speciem creatam. Connaturalius, & congruentius videtur, tam ex parte Dei, quàm ex parte intellectus creati, poni speciem creatam in visione beata, quàm divinam essentiam supplere vices illius: Ergo cum Deus concurrat ad operationes causarum secundarum, modo sibi & illis magis congruo & connaturali, talis speciei admittenda est. Consequentia patet, Antecedens probatur quantum ad utramq; partem. In primis enim ex parte Dei connaturalius est, quod mediis formis creatis concurrat ad operationes creaturarum, quàm per seipsum immediatè. Sicut connaturalius est, quod natura creata propriis suppositis terminetur, quàm divinis; & quod Deus producat lucem medio Sole, quàm se solo. Item connaturalius est nostro intellectui, ut perveniat ad cognitionem objectorum, mediâ aliquâ specie illi inhærente, eique subordinatâ, quàm mediante essentia divina, illi assistente per modum speciei. Præsertim quia valde difficile explicatur, quomodo essentia divina possit uniri intellectui beato supplendo vices speciei, nisi illud informet, eique inhæreat, quod impossibile est.

Respondet negando Antecedens, quantum ad utramque partem. Ad cujus probationem in primis dici potest, convenientius esse quod Deus mediis formis creatis, concurrat ad operationes causarum secundarum, quando tales formæ sunt possibile; secus vero quando sunt impossibiles, & implicat contradictionem, ut contingit in proposito.

Secundò, dato etiam quod species creata in visione beata esset possibilis, non tamè esset magis congruum & connaturale Deo, & intellectui creato, quod Deus illâ mediante ad visionem beatificam concurreret, quàm immediatè per suam essentiam gerentem vices speciei. Ad primam probationem in contrarium dicendum est, quod connaturalius est Deum mediis formis creatis operari, quando illæ formæ se habent ut virtutes per se operativæ, & propriæ rei creatæ: tunc enim connaturalius est, quod Deus agere permittat, quàm quod impediatur, & per seipsum suppleat: secus vero quando illæ formæ se habent solum repræsentativè, & ut vices gerentes alterius; si enim illud sit præsens, & per seipsum sufficienter actuans, potius superfluit, & minus connaturale est, quod per alterum id fiat, quàm per

seipsum, ut constat in substantia Angeli, gerente A
vices speciei impressæ in cognitione sui.

Ad secundam probationem similiter dicatur,
esse connaturalius intellectui nostro cognoscere
res per speciem creatam representativam il-
larum, quando objectum per seipsum non est in-
telligibile, & intimè illi præsens; secus autem,
quando habet has condiciones, ut contingit in
proposito: essentia enim divina est per seipsum
intelligibilis, & intimè præsens intellectui bea-
torum. Et licet non possit illum informare, hoc
tamen non obstat, quin possit supplere vices
speciei: quia, ut infra dicemus, informatio, vel
inhærentia non est de ratione speciei, sed per
accidens illi convenit.

32 Objicies secundo contra secundam conclu-
sionem. Si nulla posset dari species creata, Deum
quidditative representans, maxime quia illa de-
beret esse ejusdem immaterialitatis cum Deo;
in hoc enim principio fundatur præcipua vis, &
efficacia rationum D. Thomæ: Sed hoc princi-
pium est falsum, vel saltem valde incertum, &
dubium: Ergo nutat præcipuum fundamentum
nostræ sententiæ. Major constat ex supra dictis:
Minor probatur multipliciter. Primo, quia dari
potest, & de facto datur lumen gloriæ, quo intel-
lectus beatus connaturaliter videt Deum, quam-
vis non sit ejusdem cum eo immaterialitatis.

Secundo, species quæ est accidens, potest re-
presentare quidditative substantiam, quamvis
non sit ejusdem perfectionis cum illa, nec uni-
vocè cum ea conveniat.

Tertio, species quæ Angelus inferior quiddi-
tative cognoscit superiorem, non est ejusdem
perfectionis, & immaterialitatis cum substantia
Angeli superioris: Ergo non requiritur propor-
tio in immaterialitate & perfectione, inter spe-
ciem & objectum quidditative cognitum. Idem
argumentum fieri potest de anima separata, quæ
potest cognoscere quidditative Angelos, licet
non conveniat cum eis in eodem gradu immat-
erialitatis.

33 Respondeo concessa Majori, negando Minori-
ram, ad cujus primam probationem dicendum,
magnum esse discrimen inter lumen gloriæ, &
speciem impressam: nam lumen gloriæ se tenet
ex parte subjecti, & est virtus elevativa ipsius,
species autem se tenet ex parte objecti, & est e-
jus similitudo formalis. Quare licet lumen glo-
riæ non habeat eandem cum Deo immateriali-
tatem, species tamen impressa, quidditative
Deum representans, deberet esse ejusdem im-
materialitatis cum illo.

Ad secundam probationem, similiter dico
disparem esse rationem; licet enim accidens non
possit esse ejusdem perfectionis cum substantia,
in ratione entis, nec univocè cum ea convenire,
bene tamen in esse intelligibili & representati-
vo, quia potest cum ea convenire in gradu im-
materialitatis, quæ est fundamentum & radix in-
telligibilitatis; imò multoties accidens substan-
tiam superat in immaterialitate. At verò omni-
entitati creatæ vel creabili repugnat esse ejus-
dem perfectionis cum Deo, & cum eo univocè
convenire, etiam in esse intelligibili & repræ-
sentativo; eò quod nulla creatura possit esse e-
jusdem immaterialitatis cum illo.

Ad tertiam probationem ejusdem Minoris,
dicendum, quod Angelus superior & inferior
conveniunt in eodem gradu saltem generico &
univoco immaterialitatis, quod sufficit ad ra-

tionem speciei impressæ, ut supra diximus. Et
per hoc patet etiam responsio ad aliud exem-
plum de anima separata; licet enim illa non sit in
eodem gradu specifico immaterialitatis & intel-
lectualitatis cum Angelis, est tamen in eodem
gradu generico cum illis: ratio enim substantiæ
immaterialis & intellectualis ad Angelos, & a-
nimam rationalem, univocè communis est.

Objicies tertio: Ad effectum finitum non re-
quiritur virtus infinita: Sed visio beata ad quam
species ut virtus concurrat, est quid finitum: Ergo
ad illam non desideratur species infinite per-
fecta.

B Respondeo distinguendo Majorem: Non re-
quiritur virtus infinita, ex meritis effectus, con-
cedo: ex meritis objecti cuius est virtus, nego.
Vel secundo distinguo: Non requiritur per se
primo, transeat per se secundo, nego.

Explicatur: Licet visio beata, per se primo so-
lum exposcat speciem impressam objecti infini-
ti, ac proinde extrinsecè solum & objective in-
finitam; quia tamen non potest dari talis species
nisi sit in se ipsa intrinsecè infinita, utpote ejus-
dem perfectionis, & immaterialitatis cum illo,
perit saltem per se secundo talem infinitatem.
Sicut in sententiâ quæ docet malitiam peccati
mortalis esse extrinsecè tantum, & objective in-
finitam: licet offensâ contra Deum commissa,
per se primo, & ex propriis meritis, non exigat
nisi satisfactionem simili infinitate extrinsecè
gaudentem: quia tamen non potest dari satisfac-
tio quæ infinitatè habeat, nisi à persona infini-
ta procedat, & eo ipso quod procedit à persona
infinita, non potest non gaudere infinitate in-
trinsecè: ideo per se secundo, infinitatem intrin-
secam in satisfactione desiderat.

Objicies ultimo: Quoties possibilis est aliqua
actio, etiam possibilis sunt principia quæ ad il-
lam concurrunt, ejusdem ordinis cum illa: Sed
in ordine supernaturali possibilis est cognitio
intellectus, tendens in Deum ut est in se, nempe
visio beatifica: Ergo etiam, possibilis sunt prin-
cipia quæ ad illam concurrunt; ac proinde spe-
cies impressa creata, quæ est unum ex principiis
ad cognitionem concurrentibus, possibilis erit.

Respondeo distinguendo Majorem: Possibi-
lia sunt principia, quæ se tenent ex parte poten-
tiæ, concedo. Quæ se tenent ex parte objecti,
semper, nego. Unde licet in visione beata, possi-
bile sit, & de facto detur lumen gloriæ creatum,
non tamen datur, nec possibilis est species im-
pressa creata. Ratio disparitatis constat ex supra
dictis, nam lumen gloriæ se tenet ex parte po-
tentia, supplet ejus defectum, illam elevat &
confortat, ac reddit proximè intellectivam;
E species autem se tenet ex parte objecti, vices il-
lius gerit, & reddit illud proximè intelligibile.
Cum ergo impossibile sit, divinam essentiam fieri
intelligibilem per aliquid creatum; quia illa
est sua intelligibilitas per essentiam, ut supra ar-
guebamus: intellectus vero creatus, possit fieri
proximè intellectivus per aliquam formam
creatam & illi superadditam, eò quod non sit
sua intellectualitas per essentiam: hinc fit, spe-
ciem creatam, non tamen lumen crea-
tum, in visione beatifica
repugnare.

* * *

ARTICULUS II.

*An in visione beata datur, vel possit dari
verbum creatum?*

36 **I**n hujus difficultatis resolutione tres reperio
Auctorum sententias. Prima asserit de facto
dari in visione beatifica verbum creatum, pro-
ductum à beato: non tamen negat posse Deum
gerere vices verbi, & uniri cum intellectu beati
per modum termini ultimi intellectionis. Pro
hac sententia citantur Capreolus, Ferrarjensis,
Sylvester, Torres, & alii, quos refert & sequit-
ur Ildaphonius Michael Zamorensis, tomo 1. in
1. partem quest. 12. art. 2. dubio 3. Secunda do-
cet in visione beata nec dari de facto verbum
creatum, nec dari posse; sed Deum gerere vices
verbi, & uniri cum intellectu beati. Ita Salman-
ricenses, Joannes à S. Thoma, Sanchez, Gonzales
& alii. Tertia sententia media est Suarez, & alio-
rum asserentium nec divinities posse fieri quòd
Deus suppleat vices verbi. Hanc fusè impugnat
Gonzales disp. 2. sect. 4.

§. I.

*Verior & probabilior sententia duplici
conclusionè stabilitur.*

37 **D**ico primò: Beati per visionem beatificam
nullum formant verbum, seu speciem ex-
pressam, Deum sicuti est in se representantem:
Ita colligitur ex D. Thoma hic art. 2. & aliis lo-
cis supra citatis, ubi negat omnem similitudi-
nem, seu representationem divinam essentia crea-
tam, tenentem se ex parte objecti, & gerentem
vices illius, solumque admittit similitudinem ex
parte potentia, quam vocat lumen gloriæ.

Eadem veritas innumerari videtur à Propheta
Psalmo 74. ubi enim communis versio legit, *Te
deet hymnus Deus in Sion*, Chaldaica habet, *Tibi si-
lentium Deus in Sion*; quia licet beati in cœlesti il-
la patria Deum continuo contemplantur & lau-
dent, in visione tamen beatifica nullum produ-
cunt verbum, seu speciem expressam, sed ipsa
essentia divina per seipsam immediate gerit vi-
ces verbi, & speciei expressæ. Hoc autem silen-
tium, seu carentia verbi creati in beatis, oritur
præcipue ex ejus inutilitate. Verbum enim pro-
pter hæc duo præcipue ponitur in intellectu
creato, scilicet ut objectum reddat intelligibile
in actu secundo, & ut sistat illud intra intellectu,
& reddat intimè præsens, per modum termini
intrinseci ipsius intellectionis: At hoc habet di-
vina essentia ex se, & independenter ab omni
forma creatæ; est enim sua intelligibilitas & ac-
tus purus, tam in ordine intelligibili, quam en-
titativo; est etiam intimè præsens, & unita in-
tellectui beatorum, non solum per modum prin-
cipii, sed etiam per modum termini actualis in-
tellectionis: Ergo ex se potest subire rationem
verbi, seu speciei expressæ.

38 **C**onfirmatur, & magis explicatur hæc ratio.
Verbum ponitur, ut terminet actualem intel-
lectionem. Sed essentia divina ratione sui, est om-
nino proportionata intellectui beati, ut termi-
net actualem ejus cognitionem: quia in ratione
objecti tam motivi, quam terminativi, habet o-
mnem rationem formalem intelligibilitatis. Po-
tentia autem beati supponitur sufficienter pro-

A portionata per lumen gloriæ, eam elevans, &
confortans: Ergo superfluit verbum creatum in
visione beatifica, subindeque non datur in illa.

Confirmatur ampliùs: Videmus animam no-
stram, quia est in infimo gradu immaterialitatis
39 rerum spiritualium, pro hoc statu non habere
rationem speciei impressæ, nec expressæ, in co-
gnitione sui; Angelum verò, quia illam excedit
in immaterialitate, habere in sui cognitione ra-
tionem speciei impressæ, non tamen expressæ:
Ergò cum Deus sit in supremo gradu immateria-
litàtis & actus purus in ordine intelligibili, po-
terit gerere vices utriusq; speciei, & esse sua in-
telligibilitas, nò solum in actu primo, & per mo-
dum objecti motivi, sed etiam in actu secundo, &
per modum objecti terminativi. Quapropter ver-
bum in divinis non producitur ex indigentia
objecti, sed ex fecunditate producentis; quia
intellectus Patris est prolificus, & infinite fe-
cundus.

Dico secundò: Repugnat dari verbum crea-
tum in visione beata. 40

Fundamentum hujus conclusionis non est aliud,
quàm illud quod articulo precedenti politi-
tum est, pro speciei impressæ neganda; siquidem
illud ipsum quod representat speciei impressæ
in actu primo, & ut objectum intelligibile, re-
presentat expressæ in actu secundo, ut objectum
intellectionis, & per modum termini in quem in-
tellectio fertur; unde speciei expressæ est perfe-
ctior & actualior similitudo objecti, quàm im-
pressæ; & ita si implicet dari speciem impressam
essentia divina ut est in se representativam, eò
quòd nulla forma creata possit esse ejusdem im-
materialitatis cum illa, nec ejus similitudo for-
malis, ut articulo precedenti declaravimus, a
fortiori repugnabit dari speciem expressam,
quidditative Deum representantem.

Præterea, Deus, cum sit actus purus in ordine
intelligibili, est sua intelligibilitas, non solum in
actu primo, & per modum objecti motivi, sed et-
iam in actu secundo, & per modum objecti ter-
minativi: Ergo sicut essentia divina non potest
fieri proximè intelligibilis ab intellectu creato,
per aliquam speciei impressam creatam; ita nec
actu intellecta, per verbum à beatis expressum,
& ab illis productum.

Confirmatur: Deus ex se & ex sua essentia,
42 non minùs est intelligibilis in actu, quàm intell-
gens, nec minùs est actus purus in ratione intel-
ligibilis, quàm in ratione intelligentis: Ergo si-
cut implicat illum constitui in ratione intelli-
gentis in actu per formam intrinsecam, quale
est intelligere creatum; ita repugnat illum con-
stitui in ratione intelligibilis vel intellecti in ac-
tu, per speciem expressam creatam.

43 **A**ddo, quòd speciei illa ab intellectu beato-
rum expressæ, esset infinita in representando, ut
pote essentiam divinam, ejusq; attributa, & cre-
aturas possibiles representans; ut supra diceba-
mus de speciei impressæ creatæ, & consequenter
esset infinitè perfectionis & immaterialitatis
quòd omni formæ creatæ & creabili repugnat,
ut ibidem ostendimus.

§. II.

Solvuntur obiectiones.

44 **O**bjicies primò: Verbum est similitudo ob-
jecti ab intellectu producta & expressa:
Sed

Sed in visione beata datur hæc similitudo: Ergo A & verbum, seu species expressa. Major constat ex Philosophia: Minor verò probatur ex Scriptura, & SS. Patribus. Dicitur enim 1. Joan. 3. *Cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Item Augustinus 9. de Trinit. dicit, *Cum Deum novimus, fit aliqua similitudo Dei in nobis.* Et libro 14. cap. 17. loquens de visione beata, ait: *In hac imagine tunc perfecta erit similitudo, quando Dei perfecta erit visio.* Item lib. 15. cap. 16. *Quando, inquit, videbimus eum sicuti est, tunc verbum nostrum non erit falsum.* Ergo sentit Augustinus, produci verbum in visione beata.

Idem colligitur ex D. Thoma infra quæst. 27 art. 1. ubi dicit: *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ.* Ubi S. Doctor loquitur universaliter de omni intellectu; etiam beatifica; alias non rectè inde colligeret contra Arrianos & Sabellianos, dari Verbum in Deo: quod tamen ibidem probare intendit; diceret enim Arrianus, vel Sabellianus, quod si in nobis, solum quando imperfectè, & in via cognoscimus, producit verbum, non verò in cognitione perfectissima, qualis est visio beata, in Deo qui est infinitæ perfectionis in intelligendo, nulla debet poni processio verbi ad intra. Unde idem D. Thomas de verit. quæst. 4. art. 2. dicit, *Verbum est aliquid realiter procedens ab altero.* Et addit, *Quod universaliter verum est, de omni quod a nobis intelligitur, sive per essentiam videatur, sive per similitudinem.* Ergo ex D. Thoma, etiam in visione beata, in qua Deus videtur per essentiam, formatur verbum.

Respondeo negando majorem, ad cuius primam probationem ex Scriptura desumptam, dicendum cum D. Thoma hic articulo 2. ad 1. quod *authoritas illa loquitur de similitudine que est per participationem luminis gloriæ: per illud enim intellectus beati quodammodo assimilatur Deo, & fit veluti deiformis, quatenus participat divinam intellectualitatem, & habet essentiam divinam pro objecto aliquo modo sibi connaturali, sicut ipse Deus.* Vel secundò dici potest D *cum eodem S. Doctore 3. cont. Gent. cap. 5. 1. quod per visionem beatam maximè Deo assimilatur, quatenus eadem felicitate fruimur, qua Deus felix est, videndo eum immediatè per suam essentiam gerentem vices speciei, sicut ipse Deus per suam essentiam seipsum intelligit.*

Ad primum locum Augustini respondet etiam D. Thomas hic art. 2. ad 2. quod *Augustinus ibi loquitur de cognitione qua habetur in via.* In secundò vero non loquitur de imagine, quæ fit verbum formatum à nobis per intellectum, sed de imagine naturali, nempe anima nostra, quæ dicitur facta ad imaginem Dei, quam dicit perficiendam per visionem beatificam.

Alius vero locus in quo dicit, quod tunc verbum nostrum non erit falsum, non est intelligendus de verbo creato, & à nobis formato; sed de verbo increato, seu de essentia divina gerente vices verbi creati; illa enim tunc dicitur verbum nostrum, quia intellectui nostro erit intimè unita, per modum verbi, & objecti complementis, & actu terminantis ejus cognitionem.

Ad D. Thomam, prætermittè eorum solutione, qui existimant S. Doctorem ibi solum dare quandam congruentiam, desumptam ex his quæ nobis communiter accidunt, ad probandum da-

ri in Deo processionem Verbi: responderetur, quod hæc propositio, *Quicumque intelligit, ex hoc quod intelligit, producit verbum,* intelligenda est secundam distributionem accommodam, & pro generibus singulorum, non pro singulis generum. Quasi dicat, quod in quocunque genere intelligente, sive in quacunque natura creata intelligente, sive humana, sive angelica, datur processio verbi: Est non detur in omni individo, sive in quacunque intellectione. Ex quo rectè infert, quod cum Deus sit etiam naturæ intelligentis, & in supremo intellectualitatis gradu, debet etiam intra ipsum dari processio Verbi.

Ad alium locum ex quæst. 4. de verit. dicen- 47 dum, in omni quod à nobis intelligitur, sive per similitudinem, sive per essentiam, formari verbum, quando essentia non est actus purus, nec suum esse in genere intelligibili: ut patet in anima separata, & in Angelis, qui licet cognoscant se per suam propriam substantiam gerentem vices speciei impressæ, tamen formant verbum de se; unde cum Deus sit actus purus, & suum esse, tam in genere intelligibili, quam entitativo, nec format verbum in cognitione essentiali sui, nec à Beatis videtur mediante verbo ab illis expresso & producto, sed immediatè per suam essentiam, atque speciei, tam impressæ quam expressæ, vices gerentem, ut exponemus articulo sequenti.

Objicies secundò cum Ildephonso Michaële supra citato: Divus Gregorius libro trigésimo Moralium capite quinto circa illud Job: *Et concentum cæli quis dormire faciet?* hæc scribit: *Postquam per mortem in pulverem caro resolvitur, & per resurrectionem pulvis animatur; tunc de Deo audire verba non querimus, quia unum ipsum quod implet omnia iam per speciem Dei verbum videmus: quod tantò altius sonat, quanto & mentes nostras in intima illustratione penetrat, sublatis namque Orientibus, & Occidentibus verbis, quasi quidam sonus æterna prædicationis, fit ipsa imago internæ visionis.* Quibus ultimis verbis asserit, visionem beatificam esse imaginem, subindeque speciem expressam creatam Deum representantem.

Verum hæc objectioni solutio patet ex supra dictis; nam eodem sensu visio beatifica appellatur à D. Gregorio Dei imago, quo à D. Joanne supra citato ejus similitudo dicitur: quia nimirum per illam intellectus noster perfectissimè Deo assimilatur, quatenus per illam essentia divina in ratione speciei expressæ ipsi intimè conjungitur, subindeque eadem felicitate quæ Deus perficitur. Præterquam quod per ipsam visionem beatificam, quæ est ultima gratiæ sanctificantis perfectio & consummatio, imago Dei, quæ in nobis inchoatur per gratiam, ultimo consummatur & perficitur. Unde S. Thomas supra relatus ait, quod per hanc visionem maximè Deo assimilatur.

Objicies tertio: Visio beata est actio: Sed non datur actio sine termino à se distincto & producto, cum actio sit fieri ipsius termini, seu via & tendentia ad illum: Ergo in visione beata debet dari aliquis terminus productus, qui non potest esse alius, quam verbum, seu species expressa.

Respondent aliqui, per visionem beatam produci modum quemdam unionis, quod essentia divina unitur in actu secundo cum intellectu beato: sicut

fitur in generatione humana producitur modus unionis, quò anima rationalis unitur corpori, & sicut in unione hypostatica datur aliquis modus unionis inter Verbum & humanitatem. Sed hæc responsio displicet, tum quia valde incertum est an inter materiam & formam, Verbum & humanitatem detur aliquis modus unionis; tum etiam quia realis unio essentia divina cum intellectu creato à nulla creatura, sed à solo Deo potest fieri, cum extremum illud quod est essentia divina, in infinitum excedat omnem actionem creaturæ, ut ex vi illius possit reddi unita ipsi: ut patet in unione humanitatis ad Verbum, & intellectus ad essentiam divinam in ratione speciei impressæ.

49. Melius ergo responderetur, distinguendo Majorem. Visio beata est actio transiens, & de prædicamento actionis, nego. Immanens, & de prædicamento qualitatis, concedo. Similiter distinguo Minorem: Non datur actio sine termino: actio transiens, & de prædicamento actionis, concedo. Actio immanens, & de prædicamento qualitatis, nego.

50. Explicatur: Actus immanentes, ut docent Philosophi, licet virtualiter & eminenter habeant rationem actionis, quatenus sunt actus secundi potentia operativæ, formaliter tamen non sunt actiones, sed qualitates; nec consistunt in via & tendentia ad terminum, sicut actiones transeuntes, sed sunt actus perfecti & completi, ac proinde non debent necessario producere aliquem terminum. Ut enim docet D. Thomas 1. cont. Gent. cap. 100. Operatio immanens ab actione transeunte distinguitur, quòd per illam non fit aliud præter ipsam operationem (intellige per se & essentialiter) sicut constat in videre vel audire; & ita comparatur ad operantes, sicut finis non sicut via ad aliquid operatum & factum. Unde juxta doctrinam D. Thomæ, intellectio non petit per se & essentialiter terminum productum ad quem ordinetur tanquam ejus causalitas, & via; sed solum petit terminum productum, ut vitaliter uniat objectum potentia intelligenti, & illud ponat intra intellectum, per modum termini intrinseci ipsius intellectiois: quare si objectum de se habeat sufficientem actualitatem ad terminandam intellectionem, & sit secundum se intime præsens, & unitum ipsi potentia; ut contingit in essentia divina respectu intellectus beati, sicut antea exposuimus, nullum per illam verbum producitur, saltem ex indigentia (ut constat in intellectione essentiali, quæ Filius & Spiritus sanctus intelligunt) licet possit produci ex fecunditate, ut fides docet de intellectione notionali Patris.

51. Dices: Si intellectio non sit essentialiter actio productiva verbi, sed qualitas producta, sive in facto esse, necessario debet supponere aliquam actionem, & aliquid fieri, per quod producat: Sed hoc non potest dici, alias daretur actio ad actionem, quod est absurdum: Ergo, &c.

52. Respondeo negando sequelam, quamvis enim intellectio & aliæ actiones immanentes sint qualitates, non verò actiones prædicamentales; quia tamen sunt actus secundi, & virtualiter seu eminenter habent rationem actionis, non indigent aliâ actione quâ producantur, sed emanant ab operante, sine aliâ causalitate distincta à se. Sicut ipsa actio transiens, quia est formaliter actus secundus agentis, non per aliam actionem, seu causalitatem; sed per se ipsam immediate ab illo

emanat. De quo videri potest Joannes à S. Thoma in libris de anima quæst. 1. art. 1. ubi hanc difficultatem luculenter exponit.

Objicies quartò: Si nullum daretur verbum creatum in visione beata, maximè quia essentia divina de se non solum est intelligibilis, sed etiam intellecta; utpote actus purus in ordine intelligibili, & intime præsens intellectui beatorum, ac proinde per nihil creatum potest fieri actu intellecta, nec intellectui magis præsens: Sed hæc ratio supponit falsum, nempe quòd de ratione essentia divina sit esse actu intellecta; & quamvis hoc esset verum, illa tamen non probaret intentum: Ergo ruit præcipuum fundamentum nostræ sententiæ. Major patet ex supra dictis; Minor verò probatur quantum ad singulas partes. Et in primis quòd hæc ratio falsum supponat videtur manifestum, quia essentia divina ab æterno non est actu cognita, talis ab intellectu creato: Ergo non est de ratione illius esse intellectam in actu, sed solum intelligibilem ab intellectu creato. Ex quo probata manet secunda pars: quia ad rationem verbi, seu speciei expressæ, requiritur quòd objectum sit actu intellectum ab ipso: Intellectu cuius est verbum: Ergo si de ratione essentia divina non sit esse actu intellecta ab intellectu creato, illa non potest supplere vires verbi in intellectione creata, nec consequenter in visione beatifica. Quòd etiam ex intima præsentia & unione divina essentia cum intellectu creato non possit deduci impossibilitas verbi creati in visione beatifica, sic ostenditur. Angeli substantia est intime præsens ejus intellectui, & tamen Angelus format verbum in cognitione sui, ut docet S. Th. 4. cont. Gent. c. 11. Ergo similiter licet essentia Dei sit intime præsens intellectui beatorum, hoc tamen non obstat, quò minus de ea possit formari verbum à beatis.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, quantum ad omnes partes; ad probationem primæ dicendum, quòd sicut objectum potest dici intelligibile duobus modis; vel per denominationem extrinsecam, ex vi activa intellectus potentis illud cognoscere; vel per denominationem & vim intrinsecam, quæ tantam habet immaterialitatem & actualitatem, ut se ipso possit intelligi & supplere rationem speciei impressæ: ita etiam potest dici actu intellectum duobus modis: nimirum vel per denominationem extrinsecam, peritam ab actu potentia illud cognoscentis; vel per denominationem intrinsecam, ratione immaterialitatis & actualitatis, sufficientis immediate per se ipsum terminare actualem intellectionem. Licet ergo, esse actu intellectum primo modo, non sit de ratione, & conceptu quidditativo essentia divina, sed aliqua denominatio extrinseca illi adveniens in tempore, ex actu potentia intellectiva creata illum cognoscentis: esse tamen intellectum in actu, secundo modo est de essentia Dei; eo quòd essentia divina sit infinite immaterialis & actus purus, ac ultima actualitas in ordine intelligibili & representabili. Unde sicut implicat, quòd forma quæ ex se est ultimus actus alicujus subjecti, vel potentia, uniatur illi mediante aliqua aliâ formâ, v. g. quòd actus producat per aliâ actionem, quòd existentia existat per aliâ existentiam; ita repugnat essentiam divinam fieri actu intelligibilem vel intellectam, per aliquam formam vel speciem à se distinctam: Ex quo patet responsio ad secundam probationem, ut enim

enim divina essentia suppleat vices verbi creati in visione beatifica, sufficit quod ex se, & ex sua natura sit non solum intelligibilis, sed etiam intellecta hoc secundo modo; id est ex se habeat sufficientem actualitatem ad terminandam intellectionem creatam, & visionem beatificam, posito quod illa detur, & quod intellectus creatus per lumen gloriae ad eam eleuetur. Sicut ut persona divina possit ab aeterno supplere vices substantiae creatae, solum requiritur quod habeat inhinitam actualitatem in terminando, ratione cuius possit terminare quamcunque naturam creatam, carentem propria substantia, supposito quod illa producat, & ei jungatur.

Ad tertiam probationem Minoris principalis, concesso Antecedente, neganda est Consequentia & paritas, Ratio disparitatis est, quia licet substantia Angeli sit praesens eius intellectui in actu primo, non solum praesentia physica, sed etiam intentionalis; non tamen est praesens intentionaliter in actu secundo: Deus autem est praesens intentionaliter & in esse intelligibili intellectui beatorum, non solum in actu primo, & per modum objecti motivi; sed etiam in actu secundo, & per modum objecti terminativi: unde licet substantia Angeli non possit gerere vices speciei expressae in cognitione sui, bene tamen essentia divina in intellectu beati.

55 Dices, ideo Deus est praesens in actu secundo intentionaliter, & per modum objecti terminativi intellectui beatorum, quia est immaterialis: Sed Angelus etiam est immaterialis: Ergo eius substantia est etiam praesens intentionaliter in actu secundo, proprio intellectui, & sic ratio disparitatis non tenet.

Respondeo negando Majorem, nam essentia divina habet rationem objecti motivi, & terminativi in sui cognitione, & in visione beatifica, quae est aliqua divinae cognitionis participatio, non praecise ex eo quod sit immaterialis, sed ex eo quod sit actus purus, tam in ordine entitativo quam intelligibili; siue quia est in supremo gradu immaterialitatis & actualitatis, ut antea declaravimus: unde exclusio materiae cum inclusione potentialitatis, competens Angelo, solum infert quod possit habere rationem speciei impressae, & objecti motivi in cognitione sui; non tamen rationem speciei expressae, & termini infuncti suae intellectionis: ad hoc enim necessarium esset, ut substantia Angeli esset suum esse, & suum intelligere; quod soli Deo competit, cum ipse solus sit actus purus, tam in ordine entitativo, quam intelligibili.

56 Obicies quintò: Amor beatificus producit terminum, qui dicitur impulsus; et ad summum bonum clare visum terminetur: Ergo etiam visio beatifica, quam vis terminetur ad essentiam divinam clare cognitam, producat verbum, seu speciem expressam, illam representantem.

Respondeo concesso Antecedente, negando Consequentiam & paritatem, propter duplicem rationem discriminis. Prima est, quia impulsus qui est voluntatis terminus, non est ultima actualitas objecti amati, sed ponitur ut voluntatem compleat & perfecte in objectum inclinet; & ideo quantumcunque perfectum sit objectum amatum, adhuc impulsus voluntatis admittitur: verbum autem ponitur ut ultima actualitas objecti intellecti, unde quando seipso objectum est in ultima actualitate, verbum non producit. Secunda ratio disparitatis est, quia impulsus non

petit esse ejusdem naturae cum objecto dilecto, quia voluntas assimilativa non est, & ideo non repugnat impulsus productus erga summum bonum; verbum autem id postulat, & ideo in visione beatifica nullum verbum creati dari potest.

Obicies ultimò: Quando D. Paulus vidit in raptu essentiam Dei, postea recordatus est multorum quae in illo raptu viderat: unde ipsemet dicit, quod *audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.* 2. ad Corint. 12. Ergo in tali visione transeunte formavit aliquod verbum divinam essentiam representans. Consequentia videtur manifesta, ea enim quorum recordamur, habent aliquam sui speciem in memoria relictam, & per cognitionem qua primò cognita fuerunt, productam & expressam: Ergo si D. Paulus recordabatur eorum quae viderat in raptu, tunc formavit aliq[uo]d verbum, seu aliquam speciem expressam, essentiam Dei, ejusque attributa representantem.

Respondet D. Thomas hic art. 9. ad 2. his verbis. *Ad secundum dicendum, quod aliqua potentia cognoscitiva sunt, quae ex speciebus primò conceptis alias formare possunt: sicut imaginatio ex praconceptis speciebus montis & auri, format speciem montis auri, & intellectus ex praconceptis speciebus generis & differentiae format rationem speciei; & similiter ex similitudine imaginis, formare possumus in nobis similitudinem ejus cuius est imago. Et sic Paulus vel quicumque alius videns Deum, ex ipsa visione essentiae divinae potest formare in se similitudines rerum, quae in essentia divina videntur: quae remanserunt in Paulo, etiam postquam desit Dei essentiam videre. Ista tamen visio, quae videntur res per huiusmodi species sic conceptas, est alia à visione, quae videntur res in Deo. Quibus verbis clare docet id quod mansit in memoria Pauli, post raptum in quo vidit divinam essentiam, non fuisse aliquam imaginem Dei in se (alias semper vidisset Deum, & illum habuisset praesentem in memoria, ratione talis speciei) sed fuisse representationem ipsius visionis, & aliorum rerum, quas in Deo vidit, quarum representationes formavit in proprio genere, & extra visionem beatificam. Sicut modo etiam beati tales representationes extra verbum formant, ut possint per locutionem spiritualem, cum aliis communicare de his quae in Deo videntur, ut dicemus in materia de locutione Angelorum.*

ARTICULUS III.

An essentia divina uniatur intellectibus beatorum per modum speciei impressae, & expressae?

Partem negativam tenent non solum Aureolus & Agidius à Praesentatione, qui speciem creatam in visione beatifica admittunt, sed etiam Vasquez & Suarez, qui eam cum Thomistis negant; diverso tamen ducuntur fundamento. Vasquez enim hic disp. 43. cap. 3. docet, in visione beatifica nullum requiri concursum specialem objecti in ratione speciei, & ideo essentiam divinam ad illam solum concurrere per modum causae universalis, & eò tantum modo, quod ad alias cognitiones & actiones creatas concurrat. Suarez verò tomo 1. Summae Theol. lib. 2. cap. 12. admittit quidem, essentiam divinam habere

peculiarem concursum in ratione objecti cum intellectu creato, efficiendo cum illo claram Dei visionem; negat tamen illam uniri per modum speciei intelligibilis intellectui beato, quia exilitat ad rationem prædictæ speciei, indispensabiliter desiderari inhærentiam vel informationem, quæ divinæ essentiæ repugnat. Sententia tamen affirmativa, quæ docet divinam essentiam uniri intellectibus beatorum per modum speciei impressæ & expressæ, & in visione beatifica, vices utriusque supplere, communis est in Schola D. Thomæ, eamque ex professo docet sanctus Doctor locis fœcundim à nobis referendis.

S. I.

Vera sententia stabilitur.

60 Dico primò: Essentiam divinam uniri per se ipsam immediatè intellectibus beatorum, in ratione speciei impressæ.

Probatur primò conclusio ex D. Thoma 3. cont. Gent. cap. 57, dicente: *Manifestum est quod essentia divina potest comparari ad intellectum creatum, ut species intelligibilis qua intelligitur.* Et hic art. 5 sic habet: *Cum aliquis intellectus creatus videt Deum per essentiam, ipsa essentia divina sit forma intelligibilis intellectus.* Et 3. p. quaest. 9. art. 3. ad 3. *Essentia divina (inquit) unitur menti beate, sicut intelligibile intelligenti; quò nihil clarius & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest.*

61 Probatur secundo conclusio, specialiter contra Vasquez: Ad visionem beatam requiritur species aliqua, quæ concurrat speciali modo ad ipsam. Sed non datur in illa species creata: Ergo essentia divina gerit vices speciei. Minor admititur à Vasque, & constat ex supra dictis contra Egidium à Præsentatione. Major autem quam negat, probatur ex communi axiomate Philosophorum & Theologorum, docentium cum Augustino, quòd ex objecto & potentia paritur notitia, quasi fœtus utriusque; ac proinde quòd objectum ad illam specialiter debet concurrere, quando quidem ipsi potissimum assimilatur cognitio, & illud habet quasi rationem vitri in illa generatione spiritali. Et mirum est, quòd Vasquez admitat species esse necessarias ad cognitionem sensuum & intellectus nostri, & neget illas requiri in cognitione Angelorum, vel beatorum: nam necessitas specierum non oritur præcisè ex imperfectione sensuum, vel intellectus nostri; sed ex communi ratione potentiæ cognoscitivæ, quæ ad se trahit objectum, & assimilatur illi: unde etiam formalitas speciei salvatur in intellectu divino, ut ostendimus Tractatu præcedenti, & magis constabit ex infra dicendis contra Suarem.

62 Confirmatur primò: Intellectus debet esse principium sufficiens productivum & specificativum suæ operationis: Sed non potest esse tale, nisi habeat in se objectum quòd cum illo concurrat: Ergo objectum debet concurrere ad intellectionem. Probatur Minor: Intellectio, saltem ratione sui termini & verbi, habet assimilari objecto: Sed non potest illi assimilari, nisi in se aliquo modo illud contineat: Ergo, &c.

63 Confirmatur secundo: Objectum speciali modo concurrat ad actum voluntatis; nam voluntas secundum se est indeterminata, & debet ab ipso objecto determinari; vel per modum causæ

A efficientis, ut vult Cajetanus; vel formalis extrinsecæ aut finalis, ut alii Thomistæ docent: Ergo multò magis ad intellectionem concurrat objectum, cum sine ipso intellectus sit indeterminatus, & veluti tabula rasæ; & præterea intellectio in hoc à volitione distinguatur, quòd habeat majorem similitudinem cum objecto, & trahat illud intra intellectum.

64 Probatur tertio conclusio, destruendo fundamentum Suaris, ac demonstrando non esse de ratione speciei intelligibilis, quòd inhæreat intellectui, vel illum informet. Nam essentia divina, respectu intellectus divini, est vera species intelligibilis, & tamen illi non inhæret, nec illum informat. Item substantia Angeli est species impressa, quæ seipsum intelligit, ut tenet communior Theologorum sententia; & tamen non inhæret, sed per se subsistit: Ergo inhærentia vel informatio non est de ratione speciei.

65 Confirmatur primò: Ratio & formalitas speciei est perfectio simpliciter simplex: Ergo in sua ratione formali non includit imperfectionem inhærentiæ vel informationis. Consequentia patet, perfectio enim simpliciter simplex in sua ratione formali nullam dicit imperfectionem. Antecedens verò probatur; tum quia species intelligibilis pertinet ad gradum intellectivum, qui est perfectio simpliciter simplex: tum etiam, quia ratio speciei reperitur formaliter in intellectu divino, ut Tractatu præcedenti ostendimus, & est certum de fide, saltem quantum ad speciem expressam: fides enim docet, secundam sanctissimæ Trinitatis personam, procedere ut verbum, seu ut speciem ab intellectu Patris expressam.

66 Confirmatur secundo ratione quam insinuat Divus Thomas hic articulo secundo ad tertium. Ideo forma naturalis aut intelligibilis creata, petit naturaliter inhærentiam & informationem, quia est aliquid accidens dependens à subjecto, vel quia est forma potentialis, requirens modum aliquem informationis, tanquam complementum, ad exercitium sui; vel denique quia est quid creatum, quòd non potest esse identificatum cum illo esse quòd dat subjecto, sed necessario debet esse quid distinctum ab illo: At nihil horum habet locum in Deo, & in essentia divina ut gerente vices speciei, illa enim est quid substantiale, actualissimum & continens totum esse quòd potest communicari subjecto: Ergo non requirit informationem, aut inhærentiam. Unde egregie observat Cajetanus hic articulo secundo, quòd speciei impressæ, tria per accidens, & totidem per se competere possunt. Primum quòd competit per accidens, est quòd sit secundum suum esse naturale, substantia vel accidens: in Angelo enim respectu cognitionis sui est substantia, in nobis est accidens. Secundum, quòd habeat esse naturale vel intentionale: in Deo enim, & Angelo respectu cognitionis sui, habet primum, & in nobis secundum. Tertium per accidens est, quòd sit idem in esse naturali cum potentia, vel ab ea distincta: in Deo enim est idem, in nobis est distincta. Primum autem quòd per se competit speciei, est ut sit formalis similitudo sui objecti, & idem cum illo in esse intentionali & præsentativo. Secundum, ut gaudeat tantà immaterialitate, quantà ipsum objectum. Et tertium, ut sit idem cum intellectu secundum esse intelligibile.

67 Denique probatur conclusio, demonstrando essentia divina convenire omnes condiciones ad rationem speciei intelligibilis requisitas. Tres enim condiciones requiruntur, ut substantia aliqua per seipsam possit esse species intelligibilis alieni intellectus. Prima est, ut per suam essentiam sit actu intelligibilis: ob cuius defectum substantia materiales (teste D. Thomâ 2. contra Gent. cap. 98. circa finem) non possunt esse species intelligibiles, sed oportet quod per intentiones abstractas intelligantur. Secunda est, ut sit intellectui intimè unita: ob cuius defectum, substantia unius Angeli non potest esse species intelligibilis intellectus alterius, ut ibidem docet idem S. Doctor. Tertia est, ut sit suum esse, ob cuius defectum, nulla substantia creata, quantumcunque esset intimè conjuncta alieno intellectui concurrendum suam entitatem, posset esse species intelligibilis illius, teste eodem D. Thomâ 3. contra Gent. cap. 51. Et ratio etiam id suadet: nulla enim substantia potest esse principium intelligendi alieno intellectui, nisi sit ipsa veritas, & intelligibilitas per essentiam, ac proinde nisi sit in supremo gradu intellectualitatis & actualitatis; quod non potest habere, nisi sit suum esse per essentiam. Illæ autem tres condiciones perfectissimè Deo conveniunt: Nam ut ait S. Thomas quodlibeto 7. quæst. 1. art. 1. *Essentia divina, cum sit à materia separata, est per se actu intelligibilis. Intellectui etiam præfens est, quia ut dicit Augustinus: Deus unicuique rei est vicinior, quam ipsa res sit.* Et præterea est suum esse, ut demonstrat S. Thomas supra quæst. 3. art. 4. Ergo essentia divina habet omnia requisita, ut sit species intelligibilis intellectus creati.

68 Dico secundo: Divinam essentiam unitam intellectibus beatorum, aliquo modo habere rationem speciei expressæ, seu verbi: non tamen propriè, sed solum communiter & impropriè.

Prima pars hujus conclusionis patet, quia de ratione speciei expressæ, seu verbi, est esse intellectum in actu, & expressè, ac in actu secundo representare objectum: Sed divina essentia se ipsam expressè, & in actu secundo representat, ac unitur intellectui beato, ut intellectum in actu, per seipsam faciens intellectum in actu, inquit sanctus Thomas hic art. 2. ad 3. Ergo essentia divina aliquo modo habet rationem verbi, seu speciei expressæ in visione beata.

69 Secunda etiam pars ejusdem conclusionis colligitur ex eo dem S. Doctore quæstione quarta de veritate, articulo secundo, ubi ait, *Verbum intellectus in nobis duo habet de sua ratione: scilicet quoddam est intellectum, & quoddam est ab alio expressum.* Ergo cum divina essentia, ab intellectu beato non sit expressa, nec terminus per illum productus; non habet propriè rationem verbi in ordine ad intellectum beatum.

Confirmatur: Quamvis in cognitione essentiali, quâ Deus se intelligit, essentia divina seipsam manifestet intellectui increato; quia tamen non procedit ab illo; non habet propriè rationem verbi, & speciei expressæ respectu illius; ut docet idem Doctor Angelicus loco citato in resp. ad 1. & in 2. Tractatu præcedenti fuscè declaravimus. Ergo similiter; quamvis illa seipsam in actu secundo manifestet intellectui beatorum, & terminet intrinsecè eorum intellectum; quia tamen ab illo non procedit, sicut Filius à Patre in generatione aeterna; non habet

Disp. 2.
art. 2.

A propriè rationem verbi, seu speciei expressæ, sicut secunda Sanctissima Trinitatis Persona.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: D. Thomas quodlibeto septimo, quæstione prima, articulo primo sic habet: *Lumen gloriae facit hoc respectu divinae essentiae in intellectu, quod facit respectu aliorum intelligibilium, quæ non sunt lux tantum, species rei intellectæ, simul & lumen: sicut si lux sensibilis per se existeret, ad eius visionem sufficeret lumen oculum perficiens.* Et in resp. ad 2. ait, quod *intellectus creatus sit actu ad videndam divinam essentiam per lumen gloriae, & hoc sufficit.* Ergo ex D. Thoma ad visionem beatificam sufficit concursus luminis gloriae, nec requiritur unio divinae essentiae per modum speciei intelligibilis, cum intellectu beati.

Respondeo concessio Antecedente, negando 72. Consequentiã. Nam Divus Thomas ibi solum intendit attribuire soli lumini gloriae, officium actuandi intellectum per modum formæ, & principii ipsi inharrentis: cum enim in aliis cognitionibus necesse sit, quod duplex principium inhareat potentia cognoscitiva; species scilicet, & lumen: in visione tamen beata est unicum tantum principium inharrens, scilicet lumen gloriae. Unde quando ibi videtur excludere concursum speciei, non intendit negare concursum divinae essentiae in ratione speciei, sed tantum concursum speciei creatæ, & inharrentis intellectui beatorum, ut constat exemplo lucis sensibilis quod adducit. Sicut enim si lux corporea esset per se subsistens, videretur quidem absque concursu speciei distinctæ, & oculo inharrentis, quia seipsa visibilis est; generet tamen vices speciei in visione sui. Ita etiam, quia divina essentia est ipsa lux increata, & per se subsistens in ordine intelligibili, non potest fieri intelligibilis per aliquid à se distinctum, nec per aliquam speciem creatam intellectui beatorum inharrentem, sed ipsamet debet concurrere per modum speciei ad sui cognitionem.

Objicies secundo: Essentia divina non potest 73. gerere vices causæ formalis, ut communiter docent Theologi, ex quo inferunt illam non posse supplere vices luminis gloriae, ut infra dicemus: Sed species intelligibilis habet rationem causæ formalis respectu intellectus, cum proprium ejus munus sit determinare intellectum & tribuere speciem intellectioni, quæ duo ad genus causæ formalis spectant: Ergo essentia divina non potest uniri intellectibus beatorum, per modum speciei intelligibilis.

Confirmatur primò: De ratione speciei intelligibilis est, quod constituat intellectum in actu primo ad intelligendum, quia intellectus secundum se est pura potentia in genere intelligibili, & veluti tabula rasa: unde ut fiat potens ad intelligendum, debet constitui in actu primo per speciem intelligibilem: Sed hoc nequit præstari sine inharrentia & informatione: Ergo de ratione speciei intelligibilis, est quod inhareat intellectui, vel ipsum informet.

Confirmatur secundo: Essentia Divina, cum sit actus purus, nequit se habere per modum potentia, respectu visionis beatificæ: Ergo neque potest constituere intellectum in actu primo, per ordinem ad illam; nam actus primus est in

potentia ad actum secundum, & per illum perficitur.

Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem, Essentia divina non potest gerere vices causæ formalis, in esse naturali, & entitativo, concedo; in esse intentionali, & intelligibili, nego. Similiter distinguo Minorem: species intelligibilis habet rationem causæ formalis: in esse intentionali, vel intelligibili, concedo. In esse naturali, & entitativo, semper, nego. Solutio est D. Thomæ 3. cont. Gent. cap. 5. i. cuius verba infra referemus.

Explicatur: Multiplex intercedit discrimen inter formam naturalem & intelligibilem, ex quo fit Deo repugnare rationem formæ naturalis, & in esse entitativo, non verò rationem formæ intelligibilis. Prima, & præcipua differentia, quæ est radix, & fundamentum aliarum, consistit in hoc, quod forma naturalis se tenet ex parte subjecti, tanquam virtus illud perficiens, & illi accommodatur: species verò, seu forma intelligibilis, se tenet ex parte objecti, tanquam ejus imago, & similitudo formalis, illudque repræsentat. Ex quo oritur secunda differentia: nam forma naturalis limitatur, & contrahitur à subjecto in quo recipitur, & illi subordinatur, ac ab eo dependet: forma verò intelligibilis, ut talis est, nec subordinatur subjecto in quo recipitur, nec ab ipso contrahitur, aut limitatur; sed in eo retinet totam suam amplitudinem, & universalitatem, ideoque si objectum sit infinitum, repræsentat infinitè, nec limitatur ab alio. Quod potest illustrari, & declarari exemplo speciei naturam humanam repræsentantis: illa enim potest dupliciter considerari. Primò quatenus est aliquid accidentis in esse entitativo receptum in subjecto, & sub hac ratione est qualitas individua per subjectum. Secundo in esse repræsentativo, & sic nullum singulare determinatum repræsentat, sed naturam ipsam secundum suam universalitatem, & ut abitabit à singularibus. Unde S. Thomas 1. parte quest. 70. art. 2. ad 2. dicit, quod forma intelligibilis est in intellectu, secundum ipsam rationem formæ: id est (ut rectè explicat Bannez ibidem) secundum totam amplitudinem, & universalitatem, quæ ei in esse intelligibili competit.

Tertia differentia consistit in hoc quod forma naturalis ad hoc tendit, ut ex ejus unione cum materia resultet unum tertium, ex quo fit, quod illa tanto aptior sit, ut uniat materia, quanto est minus completa; & ideo anima nostra potest esse forma corporis, non autem substantia Angelicæ: forma verò intelligibilis non ordinatur ad componendum unum tertium, sed tantum ut determinet, & perficiat intellectum ad intelligendum, quod tanto melius, & perfectius præstat, quanto completior, actualior, & immaterialior est. Unde ratio formæ totalis & completa non repugnat formæ, & speciei intelligibili, sed maxime illi convenit; cum illa debeat solum perficere, & complere, non verò perfici, aut compleri.

Hanc differentiam & doctrinam egregie explicat & illustrat D. Thomas 3. cont. Gent. cap. 5. i. ubi loquens de essentia divina, sic ait: *Nec tamen potest esse forma alterius rei secundum esse naturale: sequeretur enim, quod simul cum aliquo uniat constitueret unam naturam, quod esse non potest, cum essentia divina in se perfectè sit in sui natura: species autem intelligibilis unia intellectui, non constituit*

A aliquam naturam, sed perficit ipsum ad intelligendum, quod perfectionem essentia divina non repugnat. Quibus verbis, & docuit nostram sententiam, & præcipuum adversariorum fundamentum evertit.

Dices: Esse intelligibile, & entitativum, non distinguuntur virtualiter in Deo; alioquin conceptus naturæ & essentiæ virtualiter in eo differrent, cujus oppositum Tractatu præcedenti ostendimus: Ergo repugnat, quod essentia divina uniat intellectui beatorum, per modum formæ intelligibilis, nisi etiam illi uniat, per modum formæ entitativæ, & naturalis.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: Licet enim in Deo natura, & existentia; vis intelligendi, & ipsum intelligere; scientia simplicis intelligentiæ, & visionis, virtualiter non distinguantur; quia tamen differunt per analogiam ad creaturas, & per ordinem ad diversa connotata materialia; natura humana per se primò unitur substantiæ Verbi Divini, & secundariò tantum naturæ divinæ. Item vis intelligendi quæ est in Deo, participatur à lumine gloriæ, & actualis ejus cognitio, seu intellectio, à visione beatifica. Denique scientia Dei, quatenus est simplicis intelligentiæ, se extendit solum ad possibile, & ut visionis est, veritatem circa existentia & futura. Ita similiter, licet esse intelligibile, & entitativum, virtualiter non distinguantur in Deo, sed solâ distinctione rationis, petita ex habitudine, & analogiâ ad creaturas; hoc tamen non obstat, quominus essentia divina uniri possit intellectibus beatorum per modum formæ intelligibilis, absque eo quod ibi misceatur aliqua unio in esse naturali, & entitativo. De quo videri possunt Salmanticenses hic disp. 2. dubio 2.

Ad primam confirmationem, nego Minorem: Licet enim forma naturalis non possit constituere subjectum in actu, sine informatione; forma tamen intelligibilis complere potest, & determinare intellectum in actu primo ad intellectionem, sine inhaerentia, vel informatione: ut constat in substantia Angeli, gerente vices speciei impressæ in cognitione sui.

Ad secundam confirmationem, concessio Antecedente, neganda est Consequentia. Etsi enim essentia divina constituat intellectum beatorum in actu primo, per modum formæ intelligibilis, modo explicato; non sequitur tamen, illam esse in potentia ad visionem beatificam, quia illam complet, & actualat per modum actus purissimi, & per se subsistentis, ac proinde seclulis imperfectionibus potentialitatis, inhaerentiæ, & informationis. Quare solus intellectus, per se solum lumine gloriæ, & completus per ipsam essentiam divinam, in ratione formæ intelligibilis illi unitam, est in potentia ad visionem beatificam, non autem ipsa essentia divina, gerens vicem speciei, & formæ intelligibilis. Sicut licet personalitas Verbi Divini actualat, compleat, & intrinsece terminet humanam naturam: quia tamen eam terminat, per modum termini, & actus purissimi, non est, nec fuit in potentia ad eliciendas, vel recipiendas actiones creatas illius; sed tota potentialitas se tenet ex parte ipsius humanitatis assumptæ, & à personalitate Verbi terminata.

Objicies tertio: Ex unione speciei intelligibilis cum intellectu, debet aliquid per se unum resultare: At ex unione essentiæ divinæ cum intellectu beati, nequit aliquid componi; cum

Disput. 4.
Art. 1.
§. 2.

Deus non possit venire in compositionem alterius, saltem per modum partis componentis, ut ostendimus Tractatu precedenti, agentes de simplicitate Dei: Ergo essentia divina non potest uniri intellectui beatorum per modum speciei intelligibilis.

Confirmatur: Hæc unio essentia divina per modum speciei cum intellectu beati, deberet fieri per aliquam novam actionem Dei: At nulla potest assignari nova Dei actio, quæ illa extrema inter se conjungat: Ergo nequit dari talis unio essentia divina cum intellectu creato.

79 Ad objectionem in primis responderi potest cum Ferrarienti 3. contra Gent. cap. 51. distinguendo Majorem. Debet aliquid per se unum resultare, in esse naturali, & entitativo, nego. In esse intentionali, & intelligibili, concedo. Eodem modo distinguenda est Minor: nam licet ex unione essentia divina per modum speciei cum intellectu beato, non possit unum per se resultare in esse naturali, & entitativo, bene tamen in esse intentionali, & intelligibili.

Respondeo secundo negando Majorem, Ut enim supra ostendimus ex doctrina Aristotelis, & Commentatoris: ex intellectu, & intelligibili non resultat aliquid tertium, sed potius ipse intellectus transit in rem intellectam, & fit ipsum objectum in esse intentionali, & intelligibili: anima enim (inquit Aristoteles) intelligendo fit omnia. Unde in visione beatifica, intellectus lumine gloria perfusus, & divina essentia ut specie intelligibili actuatus, & completus, fit uniformis, & veluti Deus in esse intelligibili. Quare tunc præsertim verificatur illud Prophetæ Psalm. 81. Ego dixi Dni esis, & filii Excessi omnes, & completur illud Christi Joan. 17. Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

80 Ad confirmationem dicendum, unionem essentia divina per modum speciei intelligibilis cum intellectu beati, fieri per eandem actionem per quam infunditur lumen gloria: nam actio quæ attingit ultimam dispositionem ad aliquam formam, extenditur ad unionem ejus cum subiecto, ut docent Philosophi. Unde cum lumen gloria se habeat per modum ultimæ dispositionis ad receptionem, seu quasi receptionem essentia divina in ratione formæ intelligibilis, ut dicemus disputatione sequenti: consequens est, ut infusio illius, sit etiam unio ejusdem essentia per modum speciei cum intellectibus beatorum.

ARTICULUS IV.

An essentia divina, unita intellectui Beatorum per modum speciei intelligibilis, activè concurrat ad claram Dei visionem?

§. I.

Sententia negans proponitur, & præcipua eius fundamenta referuntur.

81 Partem negantem tenent Bannez hic, & quidam alii, existimantes essentiam divinam in ratione speciei, intellectui beatorum unitam, non esse principium effectivum ut quo, sed tantum formale, respectu visionis beatificæ. Præcipuum hujus sententiæ fundamentum est, quia

omnis species activè concurrens ad intellectiōnem, subordinatur intellectui; talis enim concursus, cum sit vitalis, subordinari debet potentia vitali, & ab ea dependere: Sed divina essentia repugnat subordinari intellectui creato, & dependere ab illo. Ergo & activè concurrere ad visionem beatificam.

Præterea, Tali concursus activus si daretur, non esset liber, sed necessarius, quia procederet ab ipsa divina essentia immediatè, & non à voluntate, vel à potentia executiva: Sed nullus potest dari concursus Dei ad extra, qui non sit liber: Ergo &c.

Addunt alii, quod relationes in divinis non sunt activæ ad extra, ut communiter docent Theologi: Sed illæ uniuntur intellectui beatorum, per modum objecti motivi, & speciei intelligibilis: Ergo influere activè ad intellectiōnem non est de ratione speciei. Quod confirmant ex communi sententia Thomistarum, qui docent substantiam Angeli gerere vices speciei impressæ in sui cognitione, & tamen illa non potest activè influere in talem operationem: cum nulla detur substantia creata, quæ sit immediatè operativa, ut docet D. Thomas infra q. 54. ar. 3.

§. II.

Sententia affirmans, ut verior & probabilior eligitur.

Deo breviter, essentiam divinam, ut unitam intellectui beatorum per modum speciei intelligibilis, activè influere in sui visionem. Ita communiter docent Thomistæ, quos referunt, & sequuntur Salmanticenses hic disput. 2. dubio 3.

Probatum primò conclusio: Illud quod ultimò determinat, actuatur, & completur intellectum creatum ad claram Dei visionem, ad illam activè concurrat: Sed essentia divina, per modum speciei intelligibilis intellectui beatorum unita, ultimò illum determinat, actuatur, & completur ad claram sui visionem: Ergo activè in illam influat. Major constat, complementum enim virtutis activæ, ad lineam virtutis activæ pertinere debet, & esse principium activum, saltem ut quo. Minor verò probatur: quia intellectus illustratus, & perfusus lumine gloria, non intelligitur esse ultimò completus, & determinatus ad claram Dei visionem, donec intelligatur essentia divina, unita intellectui in ratione speciei intelligibilis. Ut enim supra ostendimus, & docent Philosophi in libris de anima, ad quamcumque intellectiōnem, duplex requiritur complementum, ac determinatio: una ex parte potentia, quæ fit per lumen intellectuale: altera ex parte objecti, quæ procedit à specie intelligibili ejus vices gerente; quia intellectio fit per assimilationem, & unionem potentia cum objecto.

Probatum secundo: Visio beata non solum specificatur à lumine gloria, sed etiam ab essentia divina, in ratione speciei intelligibilis unita: Atqui actio specificatur à forma, & virtute quæ est principium effectivum illius, v.g. calefactio à calore, illuminatio à luce: Ergo non tantum lumen gloria, sed etiam essentia divina, intellectui beatorum per modum speciei unita, activè influat in visionem beatificam.

Tertiò suadet conclusio: Essentia divina, ut unita intellectui beatorum per modum speciei, debet attribui quidquid est de ratione speciei intelligibilis ut sic, dummodo nullâ includat imper-

imperfectionem : Sed concursus activus est de ratione speciei intelligibilis, & nullam involvit imperfectionem : Ergo essentia divina, ut unita intellectui beatorum per modum speciei eribui debet. Major patet. Minor verò quoad utramq; partem probatur. Et in primis, quod species intelligibilis activè concurrat ad intellectionem, communis est Philosophorum doctrina, ex utroque Sancto Doctore, Augustino, & Thoma desumpta: Augustinus enim 9. de Trinit. cap. 12. dicit, *Omnis res quam cognoscimus, congenerat in nobis sui notitiam: ab utroq; enim paritur notitia, à cognoscente & cognito: ubi verbum congenerat, & parit, concursus activum objecti, mediante specie, manifeste designat.* Idem colligitur ex S. Thoma infra quæsit. 76. art. 1. ubi loquens de specie intelligibili, dicit quod *illa se habet sicut forma quæ est principium actionis in aliis agentibus.*

Eadem veritas ratione suadet: Nam in illa generatione spiritali (id est in productione verbi, quæ fit ex unione potentia cum objecto) istud concurrat per modum masculi, & proinde activè, unde species intelligibilis quam emittit, & potentia imprimi, appellatur à Philosophis semen objecti, quia sicut semen efficienter concurrat ad productionem animalis, ita & species intelligibilis ad intellectionem, & productionem verbi.

Ad quod in hoc distinguitur cognitio à volitione, quod prima fit per assimilationem potentia cum objecto; secunda verò se habet per modum impulsus, & tendentiæ in objectum: unde ad cognitionem, objectum mediante specie sui vicariâ, debet concurrere per modum principii activi determinantis & complementis potentiam in actu primo: ad volitionem verò, solum per modum termini in quem voluntas fertur, & à quo extrinsecè tantum & objectivè specificatur.

Quod autem concursus activus in specie intelligibili, nullam dicat imperfectionem, quæ est secunda pars Minoris principalis, videtur manifestum: Tum quia genus causæ efficientis nullam essentialiter involvit imperfectionem, sicut genus causæ formalis, & materialis; unde reperitur formaliter in Deo, ut constat. Tum etiam, quia in tali concursu activo nulla includitur subordinatio, & dependentia ab intellectu creato, ut existimat Bannez. Licet enim quando principium quo effectivum est ejusdem ordinis, & rationis cum operante, illi subordinetur; & ita species naturalis subordinetur intellectui creato: quando tamen principium formale effectivum est altioris ordinis, tunc non est subordinatum potentia vitali quam complet & perficit: certum enim est, quod lumen gloriæ est principium effectivum visionis beatæ, tamen non existimo illud esse subordinatum intellectui, sed

potius è contra: intellectus enim accipit virtutem & efficaciam ab illo; unde cum essentia divina in ratione speciei intelligibilis unita, sit ordinis superioris, non subordinatur intellectui creato, sed potius sibi illum plenissimè subijcit. Confirmatur: Tunc solum species est principium quo subordinatum intellectui vel toti supposito intelligenti, ut principium quod quando ab illo sustentatur, & recipit esse; quia à quo res habet esse, ab illo habet operari: unde cum essentia divina, unita intellectui creato ut species, sit ipsum esse per se subsistens, nec sustentetur ab intellectu creato, sed potius illum sustentet, & conferret in esse, non subordinatur intellectui,

A sed hic potius illi, in quantum per illam perficitur ad intelligendum. Item quamvis concursus speciei inherens intellectui, habeat ab illo vitalitatem; concursus tamen speciei, quæ est suum esse, & suum vivere (qualis est divina essentia) non habet ab intellectu vitalitatem, sed ab ipsamet specie à qua effectivè procedit; imò à vitalitate hujus speciei pendet vitalitas supernaturalis, quam habet intellectus beatus à lumine gloriæ. Et per hoc plenè solutum manet primû & præcipuum fundamentum adversæ sententiæ.

Ad secundum dicendum, talem concursum non esse necessarium, sed liberum; quia licet sit im mediatè à divina essentia, non elicitur tamen ab illa, nisi ut liberè applicata, & unita per modum speciei, & formæ intelligibilis intellectui beatorum. Sicut licet subsistentia increata Verbi Divini, per seipsam immediatè terminet humanitatem assumptam; quia tamen hæc unio & terminatio supponit liberum Dei decretum, applicans omnipotentiam, ad conjungenda illa extrema, inter se infinite distantia, idcirco non censetur necessaria, sed libera. Adde, quod unio essentia divina per modum speciei, essentialiter supponit aliquam actionem Dei liberam, scilicet infusionem luminis gloriæ, quæ est ultima dispositio ab illam.

Ad tertium, concessa Majori, neganda est Minor: ut enim ostendimus Tractatu præcedenti, sola natura divina habet rationem speciei, & objecti per se primò motivi, respectu divinæ intellectionis, non verò relationes, vel attributa.

Ad ultimum quod paulò difficilior est, fusè respondebitur in Tractatu de Angelis; nunc breviter dico, quod licet substantia Angeli nequeat esse immediatum principium operandi, per modum potentia activæ, nec proinde in esse entitativo, & naturali: bene tamen per modum speciei, & in esse intelligibili. Quare essentia Angeli distinguenda est, in seipsam ut habet rationem naturæ (scilicet intellectivæ) & ut est objectum actu intelligibile, seu ut habet rationem speciei; & secundum hanc posteriorem rationem inest illi aliqua immediata activitas, scilicet verò secundum priorem: quia ut docet S. Thomas loco citato, nec in Angelo, nec in aliqua creatura, potentia operativa est idem quod sua essentia.

DISPUTATIO III.

De lumine gloria.

Considerato principio ad visionem beatificam ex parte objecti requisito, superest ut aliud quod se tenet ex parte potentia, & à Theologis, *Lumen gloria*, appellatur, in hac disputatione contemplerur, & necessitatem, varique ejus munera declaremur.

ARTICULUS I.

Utrum lumen gloria sit necessarium ad videndum Deum.

Lim Begardi & Beguina, existimantes intellectum creatum posse naturaliter videre Deum, consequenter negabant animam indige-